ENAD ONLINE
EĞİTİMDE NİTEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ
Journal of Qualitative Research in Education
Volume 4 / Issue 2, 2016
Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - ENAD
Journal of Qualitative Research in Education - JOQRE

İlkokuldan Üniversiteye Umut Kavramının Tanımlanması Üzerine Nitel Bir Çalışma[5]

A Qualitative Study on Defining the Concept of Hope from Primary School to University

Sinem Tarhan[6]
Hasan Bacanlı

To cite this article/Atıf için:
Tarhan, S. & Bacanlı, H. (2016). İlkokuldan üniversiteye umut kavramının tanımlanması üzerine nitel bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*. *Journal of Qualitative Research in Education,* 4(2), 86-113. [Online] www.enadonline.com.

http://dx.doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.4c2s5m

Öz. Bireyin üretmesini ve geleceğe yönelik düşünmesini sağlayan umut; yaşamın anlamı, iyilik hâli, özgüven, yılmazlık gibi kavramlarla ilişkilidir. Bu araştırmanın amacı umudun farklı yaş gruplarındaki bireyler tarafından nasıl tanımlandığını ve cinsiyeti, doğum sırası, ailesinin aylık geliri, özyeterlik inancı, algıladığı sosyal destek ve kişilik özellikleri farklı üniversite öğrencilerinin umut hakkında neler düşündüklerini belirlemektir. Nitel araştırma deseni kullanılan araştırma iki ayrı çalışma grubu üzerinde sürdürülmüştür. Bu çalışma gruplarından biri uygun örnekleme yöntemi ile diğeri amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. İlkokul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencilerinden toplam 476 öğrenciden oluşan ilk çalışma grubuna "umut" konulu kompozisyonlar yazdırılmış, ikinci çalışma grubundaki 15 yükseköğretim öğrencisi ile de odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Kompozisyon sonuçlarına göre katılımcıların umudu olumlu duygu ve düşünceler, geleceğe yönelik hedefler ve çaba göstermek olarak tanımladıkları görülmüştür. Farklı yaş ve eğitim düzeyindeki öğrencilerin umut tanımlarında içinde bulundukları gelişim dönemi ve özellikleri ile yaşadıkları sosyo ekonomik ve kültürel ortamın etkileri olduğu tespit edilmiştir. Odak grup görüşmelerinde ise umut kavramı tanımlanırken duygusal ve bilişsel ögelere vurgu yapılmış, umudun geleceğe dönük olumlu beklentiler içerdiği, hayata anlam kattığı, gerçekleşme olasılığı olan amaçlar belirlemenin önemli olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, her iki çalışma grubunda da umut etmenin pasif bir bekleyiş olmadığı, amaçlara ulaşmak için mutlaka çaba göstermek gerektiği, özellikle de zorluklar karşısında bireyin kendine güvenerek bu çabasını devam ettirmesinin önemi vurgulanmıştır. Umudu etkileyen faktörlerden söz edilirken dinsel inancın rolü belirtilmiştir. Odak grup görüşmeleri sonucunda cinsiyetleri, özyeterlik inançları, algıladıkları sosyal destek ve kişilik özellikleri farklı öğrencilerin umuda ilişkin görüşlerinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Umut, Sosyal Destek, Özyeterlik, Özgüven, Amaç Belirleme

Abstract. Hope, which provides individuals productivity and to think about future is related with meaning of life, well-being, self-confidence and resilience concepts. The purpose of the research is to determine how well is hope defined by individuals in different age groups and identify individuals thinking about hope whose gender, birth order, monthly income of families, self-efficacy beliefs, perceived social support and personality characteristics are different. The research that designed in qualitative research is conducted with two separate study groups. One of these groups is chosen with convenience sampling strategy and the other one was determined using criterion sampling which is one of the purposive sampling methods. Compositions on "hope" were asked to write to the first study group consisting of 476 elementary, middle, secondary and higher education students, and focus group interviews were carried out with 15 higher education students in the second study

[5] Bu çalışma birinci yazarın Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Prof. Dr. Hasan Bacanlı danışmanlığında tamamlanan "Umudun Özyeterlik, Algılanan Sosyal Destek ve Kişilik Özelliklerinden Yordanması" (2012) konulu doktora tezinin bir bölümünün özeti niteliğindedir.

[6] *Sorumlu Yazar:* Yrd. Doç. Dr. Sinem Tarhan, Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD, Bartın, Türkiye, e-posta: tarhansinem@gmail.com.

group. According to compositions, it was seen that participants defined hope as positive feelings and thoughts, objectives for the future and endeavoring. It was determined students' developmental stage and its characteristics and socio-economic and cultural environment of where they live have an effect on hope definitions of students who are at different ages and education levels. It is stated in focus group interviews, while defining hope participants emphasized the emotional and cognitive components of hope, its context about positive expectations for future, giving meaning to life and the importance of setting goals with potential probability. Besides, in both of the study groups it is indicated that hoping is not a passive waiting, making an effort is necessary to achieve the goals, especially while dealing with challenges it is important to maintain this effort with self-confidence. The role of religious belief is also stated while talking about factors influencing hope. As a result of the focus group interviews, it was determined that students who are different at gender, self-efficacy beliefs, perceived social support and personality characteristics have differences on their opinions about hope.

Key Words: Hope, Social Support, Self-Efficacy, Self-Confidence, Goal Setting

Giriş

Umut yüzyıllardır mitolojiden dine, felsefeden edebiyata, tıptan psikolojiye ve günlük yaşama kadar hemen hemen her alanda çalışma konusu olmuş, ne olduğu, nasıl yaşandığı, insanlık için iyiliği ve kötülüğü tartışılmıştır. Zournazi (2004) umudu; bireyin dünyaya olan inancını, güvenini ve hayatın yaşamaya değer olduğu yönündeki düşüncesini içeren temel bir insanlık durumu olarak tanımlamış, Bloch (2007) ise umudu en önemli beklenti duyusu olarak nitelemiş ve rahatlatıcı etkisinden söz etmiştir. Tetley (2010) umudu yaşamın anlamı, Roberts ve Robins (2000) temel yaşam amaçları ve Orlich (2004) ise olumlu ve başarılı başa çıkma yöntemleriyle ilişkili görmüş, umudun özellikle problem çözücü başa çıkmanın ve sosyal destek aramanın önemli bir yordayıcısı olduğunu belirtmiştir.

Nasıl tanımlanabileceği, hangi kavramlarla ilişkili olabileceği yanında umudun bir duygu mu yoksa biliş mi olduğu konusu da tartışılmıştır. Umudu bilişsel şemalar olarak değerlendiren görüşün savunucularından Stotland'a (1969, akt. Snyder, 1995) göre umut; "bir hedefe ulaşmak konusunda sıfırdan daha büyük bir beklenti"dir ve hedefe ulaşma konusunda algılanan olasılık ve hedefin önemi, umudun derecesini belirler. Staats ve Stassen'e (1985) göre umut; olumlu gelecek beklentilerinin olumsuz gelecek beklentileri üzerinde hâkim olmasıdır. Ayrıca duygu ile bilişin karşılıklı etkileşimini içermekle birlikte umutta bilişsel yön ağırlıklıdır. Benzer şekilde Folkman (2010) da umudun bilişsel kökenli olduğunu, bilgi ve amaçları içerdiğini ifade etmiştir.

Umudu duygu temelli olarak çalışan araştırmacılardan Averill, Catlin ve Chon'a (1990, akt. Snyder, 1995) göre ise umut bilişlerce yönlendirilen ve çevresel şartlardan etkilenen bir duygudur. Steen (2004) umudun gerçekleşmesinin memnuniyete yol açtığını, sevgi duygusu, umut ve memnuniyetin insanların genel arzuları olduğunu belirtmiştir.

Snyder (2002) duygusal ve bilişsel ögeleri içeren modelinde umudu; bireylerin kendilerini, arzu edilen hedeflere giden yolları üretme, bu yolları harekete geçirme ve sürekli kullanma yeteneğine sahip olarak gördükleri, hedefe yönelik bir düşünme türü olarak tanımlamıştır. Snyder umudu; amaçlar (goals), alternatif yollar düşüncesi (pathways thinking) ve eyleyici düşünce (agency thinking) olmak üzere üç bileşenle açıklamıştır.

Snyder (2002, 2005) insanların bir amaç doğrultusunda hareket ettiğini bu nedenle amacın umut modelinin dayandığı bilişsel parça olduğunu belirtmiştir. Amaçların kısa vadeden uzun vadeye kadar değişen zaman diliminde ve gerçekleşme ihtimali az olandan kesinlikle gerçekleşecek olana kadar farklı derecelerde olabileceğini ileri sürmüştür. Frankl (2000), bireyin temel ihtiyacının, özgürce seçtiği ve uğruna çaba göstermeye değer bulduğu bir amacı olması ve bunu gerçekleştirmek için mücadele

etmesi olduğunu ifade etmiş, geleceğe dönük amaç yönelimli düşüncelerin bilişsel kapasiteyi güçlendirdiğini vurgulamıştır.

Amaçlarda önemli olan; birey için bir değeri olması, ulaşılabilir olması ve bir derece belirsizlik içermesidir (Snyder, 1995). Umut düzeyi yüksek kişiler bu zorlu amaçları gerçekleştirmek için kararlı bir şekilde çalışır, amaçları alt amaçlara bölerek takibini kolaylaştırır, tüm enerjilerini tek bir amaç üzerine yoğunlaştırmak yerine özellikle engellerle karşılaştıklarında dikkatlerini bir amaçtan diğerine kolayca yönlendirebilirler (Snyder, 2002; Snyder vd., 1997). Bireyler oluşturdukları amaçlar aracılığı ile yaratır, yaşar, sorumluluklarının yükünü taşır ve böylece hayatlarına anlam katarlar (Feldman ve Snyder, 2005).

Umut modelinin ikinci bileşeni olan alternatif yollar düşüncesi kişinin normal ya da zorlu koşullar altında arzulanan hedefler için başarılı planlar yapabilme ve yollar üretebilme kapasitesine ilişkin algısıdır (Snyder vd., 1991; Snyder vd., 2002). Alternatif yollar düşüncesi esnektir, amaca ulaşma sürecinde engellerle karşılaşıldığında yeni çözümler üretilmesini, "bunu çözmek için bir yol bulacağım" vb. içsel konuşmalarla alternatiflerin güçlendirilmesini ve amaca ulaşılmasını sağlar (Snyder, 2005; Snyder vd., 1998).

Üçüncü bileşen olan eyleyici düşünce umut modelindeki motive edici parça olup, kişinin amaçlarına ulaşma sürecinde alternatif yolları kullanmaya başlaması ve sürdürmesi konusunda algıladığı kapasitesini yansıtır. Eyleyici düşünce engellerle karşılaşıldığında alternatif yollar oluşturmak ve seçmek için bireye güç verir (Snyder, 2002). Umut teorisine göre bireylerin amaçlara ilişkin yolları ve bu yolları deneyecek faaliyetleri olmazsa, umut düşünceleri aktif olmaz. Bununla birlikte ne faaliyet, ne de alternatif yol tek başına umut oluşturmak için yeterli değildir. Belirli bir amacın peşinden giden birey için gerçekçi alternatif yollar düşüncesi oluşturma ve bu düşünceleri kendine güven duyarak uygulama önemlidir (Snyder, 1995; Woodbury, 1997).

Umut düzeyi yüksek bireyler, amaçlar oluşturur, bu amaçlara ulaşmak için gerçekçi planlar yapar ve yeteneklerine güvenirler (Moulden ve Marshall, 2005). Ayrıca kendilerini daha iyi tanır, iç ve dış motivasyon kaynaklarını etkin olarak kullanır; böylece amaca ulaşma süreci boyunca eyleyiciliklerini sürdürürler (Snyder vd., 2000; Wrobleski ve Snyder, 2005).

Synder (2002) umut konusunu incelerken "sahte umut" kavramı üzerinde de durmuştur. Sahte umut; beklentilerin gerçek yerine yanılsamalar üzerine kurulu olması, uygunsuz amaçların peşinde koşulması ve arzu edilen amaca ulaşma stratejilerinin zayıf olması durumudur. Snyder ve diğerlerine (2002) göre sahte umut besleyen bireylerde başarılması zor ve üst düzey amaçlar belirleme, amaçlarına ulaşırken başarısız olmaları durumunda psikolojik iyilik hâllerinde düşme, aynı anda pek çok amaca sahip olma, enerji ve ilginin dağılması sebebiyle belirlenen amaçlardan hiç birini gerçekleştirmeme söz konusudur.

Umudun insanda ne zaman ve nasıl oluştuğu incelendiğinde çocukluğun ilk yıllarına kadar inmek gerekir. Erikson'a (1982) göre umut psikososyal gelişimle ilgili motivasyonel bir güçtür. Yaşamın ilk yıllarındaki güvene karşı güvensizlik aşamasında temel bir ego niteliği olarak gelişir. Hall ve Lindzey (1985) bebekte ilk erdemin umutla birlikte ortaya çıkmaya başladığını, Snyder (2000a) erken dönemde oluşan güven bağlarının güçlendirme duygusu ve hedefe yönelik düşünceyle ilişkisi olduğunu belirtmiştir. Çocuğun, istediği nesneleri işaret etmesi hedef belirlediğini göstermekte, fiziksel kapasitenin gelişime eşlik eden benlik algıları eyleyici düşüncenin temelini oluşturmaktadır (Snyder, 2000b). 3-6 yaş arasında gelişen dil becerileri, çocukların hedeflerini çevrelerindeki bireylere aktarmalarını kolaylaştırmakta, 7-12 yaş düzeyindeki çocuklarda ise umudu geliştirmek için hedefe ulaşma ile ilgili modeller sunmak gerekmektedir (Snyder, 2000b). Eyleyicilik, çocuklar amaçlara

ulaşmayı öğrenirken ve özellikle de gelişim görevlerini başarmaya çalışırken aldıkları övgü ve destekle gelişir (McDermott ve Snyder 2000; akt. Grewal ve Porter, 2007). Umudun bireyin yaşamına etkisi sadece çocukluk yılları ile sınırlı olmayıp tüm gelişim sürecini şekillendirmektedir. Bu doğrultuda umudu sürdürme kapasitesi, başarılı yaşlanmanın önemli bir parçasıdır. Amaçlar, alternatif yollar ve eyleyicilik bileşenleri yaşlılıkta da umutlu düşünme için gereklidir (Wrobleski ve Snyder, 2005).

Umut düzeyinin yüksek olması ve gerçekçi umutlara sahip olma bireylerin sağlıklı, başarılı ve mutlu olabilmesi için gereklidir. Alanyazın incelendiğinde sağlıklı ve hasta bireylerin umut düzeylerini belirlemek amacıyla Türkçe'ye uyarlanan ve kullanılan ölçme araçları belirlenmiştir. Bunlardan bazıları Durumluk Umut Ölçeği (Denizli, 2004), Çocuklar İçin Umut Ölçeği (Atik ve Kemer, 2009), Sürekli Umut Ölçeği (Tarhan 2012), Bütünleyici Umut Ölçeği (Sarıçam ve Akın, 2013), Beck Umutsuzluk Ölçeği (Durak ve Palabıyıkoğlu, 1993) ve Herth Umut İndeksi'dir (Aslan, Sekmen, Kömürcü ve Özet, 2007). Ölçeklerin Türkiye'de yaşayan bireylerin umut düzeylerini belirlemede çok önemli rolleri olmakla birlikte, umudu tanımlamaya, nasıl geliştiğini ya da nelerden etkilendiğini belirlemeye yönelik bir içeriğe sahip olmadıkları görülmüştür.

Tarihsel geçmiş, gelenek görenek, dini inanç, toplum yapısı ve bu doğrultuda olaylara bakış açısının farklı olabileceği düşüncesi ile Türk toplumunda umudun algılanışının ve yaşanışının farklı olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle konunun derinlemesine incelenebileceği nitel araştırma paradigmasına dayalı bir çalışma planlanmıştır. Araştırmanın farklı yaş ve gelişim düzeyinde olan bireylerle yürütüldüğü, ayrıca umut konusunda Türkiye'de yapılan ilk çalışmalardan biri olma niteliği taşıdığı göz önüne alındığında alanyazına önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, umudun farklı yaş gruplarındaki bireyler tarafından nasıl tanımlandığını ve yükseköğretim öğrencilerinin umut hakkında neler düşündüğünü belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Umut; ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki öğrenciler tarafından nasıl tanımlanmaktadır?

2. Cinsiyeti, doğum sırası, ailesinin aylık geliri, özyeterlik inancı, algıladığı sosyal destek ve kişilik özellikleri farklı üniversite öğrencileri umut hakkında neler düşünmektedir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışma nitel araştırma deseninde yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma deseninin seçilmesinin nedeni, umut kavramının anlam ve anlama üzerine odaklanılarak incelenmek istenmesidir. Van Maanen'e (1979, 520; akt. Merriam, 2013, 13) göre, nitel araştırma şemsiye bir kavramdır. Tanımlama, çözme, yorumlama ve anlama ilgili terimlere ulaşan teknikleri kapsar. Nitel araştırmalar anlamın nasıl inşa edildiğiyle, insanların hayatlarını ve dünyalarını nasıl anlamlandırdıklarıyla ilgilidir. Nitel araştırmanın öncelikli amacı bu anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamaktır (Merriam, 2013, 24). Bu bağlamda araştırmada ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki öğrencilerin umut kavramını nasıl tanımladıkları/anlamlandırdıkları açığa çıkarılmaya çalışılmış ve yorumlanmıştır. Bunun yanında cinsiyeti, doğum sırası, ailesinin aylık geliri, özyeterlik inancı, algıladığı sosyal destek

ve kişilik özellikleri farklı üniversite öğrencilerinin umut hakkında neler düşündükleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma, iki farklı çalışma grubu ile yürütülmüştür. İlk çalışma grubu; umudun farklı yaş gruplarındaki bireyler tarafından nasıl tanımlandığını belirlemek amacıyla ilkokul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, ortaöğretim 10 ve 11. sınıf, yükseköğretim 3. sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur. Bu amaçla 2011-2012 eğitim öğretim yılında Ankara ilinde üç farklı merkez ilçede sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan üç ilkokul, üç ortaokul, üç ortaöğretim (genel lise, kız meslek lisesi ve Anadolu lisesi) kurumunda öğrenim gören öğrenciler ile Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören üniversiteye giriş puanları farklı (sayısal, dil, eşit ağırlık) üç bölümün öğrencilerine ulaşılmıştır. Çalışma grubunda yer alan toplam 476 öğrencinin 112 (%24)'si ilkokul 4. sınıfta, 93 (%20)'ü ortaokul 8. sınıfta, 173 (%36)'ü ortaöğretim 10 ve 11. sınıfta, 98 (%20)'i yükseköğretim 3. sınıfta öğrenim görmektedir. İlk çalışma grubu kolay ulaşılabilirlik ve çalışmaya gönüllü katılım esas alınarak uygun örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Uygun örnekleme; yakın çevrede bulunan, ulaşılması kolay ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen bireyler üzerinde yapılan örnekleme olarak tanımlanmaktadır (Erkuş, 2009).

Cinsiyeti, doğum sırası, ailesinin aylık geliri, özyeterlik inancı, algıladığı sosyal destek ve kişilik özellikleri farklı üniversite öğrencilerinin umut hakkında neler düşündüklerini belirlemek amacıyla araştırmada ikinci çalışma grubu oluşturulmuştur. Odak grup görüşmelerinin yapılacağı ikinci çalışma grubunun belirlenmesinde nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Ölçüt örnekleme yöntemi, araştırmacı tarafından belirlenmiş ya da önceden hazırlanmış bir dizi ölçütü karşılayan durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada eğitim düzeyi, sınıf ve Sürekli Umut Ölçeği(SUÖ) puanı araştırmacı tarafından ölçüt olarak belirlenmiştir. Gazi Üniversitesi lisans 3. sınıflarında öğrenim görmekte olan öğrencilerden gönüllü olan 102 kişiye Sürekli Umut Ölçeği (SUÖ) uygulanmış; ölçek puanı sonuçlarına göre umut düzeyi yüksek 8 kişi ve umut düzeyi düşük 7 kişi olmak üzere görüşme yapılacak iki alt grup belirlenmiştir. Bunun yanında ön uygulama yapmak için çalışma grubunda yer almayan umut düzeyi yüksek ve düşük kişilerden oluşan 9 kişilik bir karma grupta oluşturulmuştur. Odak grup çalışmalarına toplam 24 kişi katılmış olmakla birlikte bulgular ve yorumlar 15 kişilik asıl uygulama dökümleri üzerinden yapılmıştır. Asıl uygulamanın yapıldığı umut düzeyi yüksek ve düşük olan katılımcılara ilişkin SUÖ puanları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo1.
Katılımcıların SUÖ puanları

Katılımcı Adı	SUÖ Puanı	Umut Düzeyi	Katılımcı Adı	SUÖ Puanı	Umut Düzeyi
Kağan	62	Yüksek	Esma	45	Düşük
Sıla	60	Yüksek	Handan	45	Düşük
Zehra	60	Yüksek	Betül	44	Düşük
Hatice	60	Yüksek	Yasemin	44	Düşük
Fevzi	58	Yüksek	Gönül	41	Düşük
Duygu	57	Yüksek	Hakan	41	Düşük
Aslı	55	Yüksek	Hayrettin	37	Düşük
Leyla	55	Yüksek	-----	----	----

Veri Toplama Teknikleri ve Verilerin Toplanması

Kompozisyon: Farklı yaş ve gelişim düzeyindeki bireylerde umut kavramının nasıl tanımlandığını ve algılandığını ortaya çıkarmak amacıyla ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinden öğrencilere "umut" konulu kompozisyonlar yazdırılmıştır. Kompozisyon sorusunun hazırlanmasında alanyazından, Hinds (2004) ve Rivers'ın (2011) umut konulu nitel çalışmalarından yararlanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Odak grup görüşmesi yapılan yükseköğretim öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik düzey ve doğum sırasına ilişkin demografik bilgileri, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ile toplanmıştır.

Sürekli Umut Ölçeği (Dispositional Hope Scale): Sürekli Umut Ölçeği on beş yaş ve üstü bireylerin sürekli umut düzeylerini belirlemek amacı ile C.R. Snyder ve diğerleri (1991) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye ilk uyarlaması Akman ve Korkut (1993) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada Tarhan (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan "Sürekli Umut Ölçeği" (SUÖ) kullanılmıştır. On iki maddeden oluşan ölçekte, umudun Alternatif Yollar Düşüncesi (örn. Sıkıntılı bir durumdan kurtulmak için pek çok yol düşünebilirim) ve Eyleyici Düşünce (örn. Kendim için koyduğum hedeflere ulaşırım) boyutlarına ilişkin dörder madde yer almaktadır. Bu maddelerden bir tanesi geçmişe, iki tanesi içinde bulunulan zamana ve bir tanesi de geleceğe yöneliktir. Diğer dört madde ise dolgu ifadelerinden oluşmaktadır (örn. Sağlığım için endişelenirim). Bireylerden maddelerdeki ifadelerin kendi durumlarını yansıtma derecelerini Likert tipi sekizli bir derecelendirme ölçeği üzerinde işaretlemeleri istenmektedir. Ölçek puanlanırken Alternatif Yollar düşüncesi ve Eyleyici Düşünce alt ölçeklerinden elde edilen puanlar toplanarak toplam Sürekli Umut Ölçeği puanı elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan 64'tür. Eyleyici Düşünceler bileşeninin Cronbach Alfa değerinin .71-.76, alternatif yollar düşüncesi bileşeninin Cronbach Alfa değerinin .63-.80, ölçeğin toplamında Cronbach Alfa değerinin .74-.84 arasında olduğu tespit edilmiştir (Snyder ve diğ.1991). Tarhan (2012) tarafından yapılan Türkçe'ye uyarlama çalışması sonucunda ölçeğin iç tutarlık katsayısı 0.84, test tekrar test güvenirlik kat sayısı Eyleyici Düşünce boyutu için 0.81, Alternatif Yollar Düşüncesi boyutu için 0.78 ve ölçeğin toplam puanı için 0.86 olarak hesaplanmıştır.

Odak Grup Görüşmeleri: Bireylerin umudu nasıl anladığı, umutlu bireylerin kendilerini nasıl tanımladıkları, umudun kaynakları gibi sorulara derinlemesine cevaplar bulabilmek amacıyla araştırmacı tarafından yükseköğretim lisans öğrencileri ile odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Odak grup görüşmesi; bir konu, ürün veya hizmet hakkında insanların düşünce ve duygularını anlamak amacıyla yapılan görüşmelerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Öncelikli olarak araştırmacı tarafından umut konusuna ilişkin alanyazın taranmış, odak grup görüşmesinin içeriğini ve akışını belirleyen açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan açık uçlu soruların anlamı ve içeriği konusunda Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) alanında uzman iki akademisyenden görüş alınmış ve daha sonra çalışma grubunda yer almayan umut düzeyi yüksek ve düşük öğrencilerin bulunduğu dokuz kişilik bir gruba ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonuçları akademisyenlerle tekrar gözden geçirilmiş, gerekli düzenlemeler yapılarak görüşme sorularına son hâli verilmiştir.

Araştırma için ilgili kurumlardan (ilkokul, ortaokul, ortaöğretim, yükseköğretim) izin alınmış, araştırmacı tarafından ilgili sınıf öğretmenine/branş öğretmenine/rehber öğretmene/öğretim elemanına ve öğrencilere araştırmanın konusu, amacı ve uygulamanın nasıl yapılacağı hakkında bilgi verilmiştir. İlkokul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencilerinden "Umut dediğimizde aklınıza gelen kavramlar nelerdir?" sorusuna yönelik kompozisyon yazmaları istenmiştir.

Odak grup görüşmeleri için araştırmacı, üniversitede derslere girerek öğrencilere araştırmanın amacı, konusu ve odak grup çalışmaları hakkında bilgi vermiştir. Çalışmaya katılmaya gönüllü yükseköğretim öğrencilerine SUÖ uygulanarak puanları sıralanmıştır.SUÖ'den alınabilecek puanlar 8-64 arasındadır. Bu çalışmada araştırmacı tarafından SUÖ'den 55 ve üstü puan alanlar SUÖ puanı yüksek olanlar, 54 ve altında puan alanlar SUÖ puanı düşük olanlar olarak belirlenmiştir. Odak grup çalışması için hazırlanan soruların anlaşılırlık açısından gözden geçirilmesi ve eksiklerinin tamamlanması amacıyla SUÖ puanı düşük ve yüksek olanlar arasından belirlenen dokuz kişilik karma bir grupla ön uygulama gerçekleştirilmiştir. Ön uygulamada, katılımcıların sorulara doğru, içten ve rahat bir şekilde cevap verebilmelerini sağlamak amacıyla sorular günlük konuşma diliyle sorulmuş, bu görüşmede soruların açık ve anlaşılır olup olmadığı, verilen cevapların sorulan soruları yansıtıp yansıtmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Ön uygulamadaki odak grup çalışmasının analizi yapılmış, doğru anlaşılmasında tereddüt edilen ya da tekrar niteliğindeki sorular çıkarılmış, yeniden düzenlenen soru formu için PDR alanında uzman iki öğretim üyesinden görüş alınmıştır. Ön uygulamadaki odak grup çalışmasında kullanılan 16 sorudan dört tanesi ilk değerlendirmede çıkarılmış ve asıl uygulama 12 soru ile yapılmıştır.

Ikinci çalışma grubunda yer alan ve odak grup görüşmelerine katılan yükseköğretim öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik düzey ve doğum sırasına ilişkin demografik bilgileri kişisel bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. SUÖ puanı düşük bireylerle yapılan çalışmaya yedi kişi, SUÖ puanı yüksek bireylerle yapılan çalışmaya da sekiz kişi katılmıştır ve odak grup görüşmeleri yaklaşık olarak 120 dakika sürmüştür.

Görüşmelerde grup üyelerinin birbirlerini rahatça görebilmeleri ve iletişim kurabilmeleri için yuvarlak masa düzeni uygulanmış, oturumlarda kamera ve ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmenin kayıt altına alınacağı önceden katılımcılara bildirilmiş ve onayları alınmıştır. Odak grup görüşmelerinde görüşme formunda yer alan açık uçlu sorular sorulmuş, sorunun anlaşılmadığı düşünüldüğünde veya eksik bilgi verildiği hissedildiğinde ek sorular sorulmuştur. Böylece bireylerden derinlemesine bilgiler elde edinilmeye çalışılmıştır. Görüşme sürecinde araştırmanın veri toplama sürecini olumsuz etkileyebilecek durumlardan kaçınılmıştır. Araştırmacının rolü ele alınan olgu bağlamında verilerin toplanması, analizi ve bulguların yorumlanmasıyla sınırlı tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Kompozisyon Analizi: Araştırmada "Umut dediğimizde aklınıza gelen kavramlar nelerdir?" sorusuna yönelik kompozisyon tekniği ile toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu çerçevede araştırmacı tarafından, kompozisyon metinleri umut kavramı açısından tanımlanmaya ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır. İçerik analizinde toplanan veriler önce kavramsallaştırılır, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde organize edilir ve buna göre veriyi açıklayan temalar saptanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 227). Kompozisyon tekniği ile elde edilen nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilmiştir. Bunlar verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların organize edilmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 228). Araştırmada içerik analizinin ilk aşaması olan verilerin kodlanmasında araştırmacı, kompozisyonlardaki cümleleri anlamlı bir bütün olarak kabul etmiş ve umut kavramı ile ilgili aktarılan kelime ya da kelime gruplarını tespit etmiştir. Bu tespitte umut kavramına yönelik çalışmalar ve tanımlamalar esas alınmış ve aynı zamanda PDR alanında iki uzman öğretim üyesinin görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacı tarafından, umut kavramıyla ilgili kelime ya da kelime grupları kodlandıktan sonra bir kod listesi oluşturulmuştur. Kod listesinde ortaya çıkan benzerlik ve farklılıklar saptanmış ve buna göre birbiriyle ilişkili kodları bir araya getiren temalar belirlenmiştir. Bu aşamada, ortaya çıkan temaların yeterliliğini ve verilerin etkili bir biçimde organize edilip edilmediğini

incelemek ve kontrol etmek amacıyla tekrar uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda temaların bireylerin gelişim düzeyleri de dikkate alınarak sınıf düzeylerine göre ayrı ayrı belirlenmesine karar verilmiştir.

Araştırmanın güvenirliğini sağlamak için araştırmacı tarafından aynı metnin farklı zamanda aynı şekilde kodlanması yöntemi uygulanmış ve her iki kodlamada da psikolojik danışma ve rehberlik alanında uzman iki öğretim üyesinin görüşüne başvurulmuştur. İki farklı zamanda yapılan kodlamaların tutarlı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın geçerliliğini sağlamak için ise analizi yapılan kompozisyon metinlerinden örneklem alınmamış, metinlerdeki tüm cümleler incelenmiştir. Kompozisyon metinlerindeki umut ile ilgili temalar sınıf düzeylerine göre gösterilmiş, örnek betimlemelere yer verilmiş ve yorumlanmıştır.

Odak Grup Görüşmelerinin Analizi: Odak grup görüşmesi yoluyla toplanan nitel verilerin çözümlenmesi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada görüşmelerinin ardından ses ve kamera kayıtları ikişer kez dinlenmiş ve izlenmiş, bu kayıtların tek tek yazılı dökümü yapılmıştır. İkinci aşamada bu veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Betimsel analizde veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre organize edilebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur. Bunlar; betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 224-225). Bu çalışmada umut kavramına ilişkin alanyazın temel alınarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Temalar araştırma sorularına göre organize edilmiş, bireylerin görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilerek tanımlamalar yapılmış ve araştırmacı tarafından alanyazın dikkate alınarak yorumlanmıştır. Araştırmada görüşlerine başvurulan öğrencilerin kimlik bilgilerini gizli tutmak amacıyla, cinsiyetleri dikkate alınarak kodlamada farklı isimler kullanılmıştır.

Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde sınıflara göre öğrencilerin umut kavramını nasıl tanımladıklarına ilişkin bulgular ile yükseköğretim düzeyinde bireylerin umut kavramına ilişkin görüşlerine yönelik bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Sınıflara Göre Öğrencilerin Umut Kavramı Tanımlamaları

Araştırmada, dördüncü sınıf öğrencilerinin "Umut dediğimizde aklınıza gelen kavramlar nelerdir?" sorusuna verdikleri cevaplardan oluşturulan temalar ve bu temalara ilişkin betimleme örnekleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Dördüncü sınıf öğrencilerine göre umut; mutluluk, sevinç ve heyecan gibi duygular, bir şeyi yapabilmek için güç veren, geleceğe yönelik güzel ve olumlu düşünceler, bireyin kendine güvenmesini, vazgeçmeden, yılmadan, zorluklarla baş etmesini sağlayan, bir şeyin olacağına yönelik inancı, bu konudaki istek ve beklentileri kapsayan, dua etmek şeklinde ifade edilen dinsel inanç boyutu olan bir kavram olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, dördüncü sınıf öğrencilerinin umut tanımlarında, "bilgisayar ya da bisiklet alınmasını istemek, hasta olan arkadaşının iyileşmesi için dua etmek" gibi daha somut ve dışa bağımlı ifadelere de rastlanılmıştır. Bu durumun içinde bulundukları zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimin döneminin bir özelliği olduğu düşünülmektedir.

Tablo 2.
Dördüncü sınıf öğrencilerinin umut kavramı tanımlamalarından oluşturulan temalar ve betimlemeler

Temalar	Betimlemeler
Mutluluk, sevinç	İnsanın bir olay karşısında içinde bir sevinç, bir mutluluk duyup olumlu düşünmesidir.
Vazgeçmemek, çaba göstermek	Bir şeyi yapabilmek için bize güç veren, yılmamamızı sağlayan bir düşünce.
Geleceğe yönelik olumlu düşünceler	Umut; gelecekte bir şeyi almak ya da bir şey yapmak için umulan şeylerdir. Örneğin gelecekte çok ünlü bir bilim adamı olmak ya da bir ev almak için umutlu olabiliriz.
Başarılı olmak, çalışkan olmak	Çalışıp sınavda başarılı olmak.
Kendine güven	Bir şeyi yapabilmeye gayret etmek, kendimize güvenmek.
Dua etmek	Umut; hasta olan bir arkadaşımın iyileşmesi için dua etmektir.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin umut kavramına ilişkin yaptıkları tanımlardan oluşturulan tema ve bu temalara ilişkin betimleme örnekleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.
Sekizinci sınıf öğrencilerinin umut kavramı tanımlamalarından oluşturulan temalar ve betimlemeler

Temalar	Betimlemeler
Hayal	Kendi içimizde istediğimiz, kurduğumuz hayallerdir.
Geleceğe yönelik olumlu düşünce ve beklentiler	Geleceğe iyilikle bakmaktır. Mesela gelecekte iyi bir üniversite, iyi bir işimizin olacağını düşünmek bizim geleceğe dair umudumuzdur.
Çaba harcamak	Umut ettiğimiz, olmasını istediğimiz şeyler için çalışır çabalarız.
Yaşama sevinci	İçimizdeki ışık, bizi hayata bağlayan en önemli unsur.
Sevmek ve güven duymak	Güven, inanç, sevda, sevgi.
Mutlu olmak	Mutluluk, zevkli bir yaşam.

Sekizinci sınıf öğrencilerine göre umut; hayaller ve geleceğe yönelik olumlu beklentilerdir. Aynı zamanda bir konunun gerçekleşmesi için duyulan inanç, istek ve gösterilen çabayı, sevgi ve güveni kapsayan bir duygudur. Sekizinci sınıf öğrencilerinin umut tanımlarında daha soyut kavramlara yer verdikleri, umudu özellikle karşı cinsten arkadaş konusu ile ilişkilendirdikleri ortaya çıkmıştır. Bu tanımlarda sekizinci sınıf öğrencilerinin içinde bulundukları ergenlik dönemi ve özelliklerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Onuncu ve on birinci sınıf öğrencilerinin umut kavramına ilişkin yaptıkları tanımlardan oluşturulan temalar ve bu temalar ilişkin betimleme örnekleri Tablo 4'te verilmiştir.

Ortaöğretim düzeyindeki 10-11. sınıf öğrencilerine göre umut; mutluluk, iyimserlik, cesaret veren ve umutsuzlukla çaresizliği yok eden bir duygu, düşünmek, farkında olmak, hedef belirlemek, çalışma ve başarma isteği ile dolu olmak, başarmak, umudu gerçekleştirirken sabır göstermek, gönülden inanmak, kararlı olmak, vazgeçmemek ve geleceğe yönelik düşünceler içinde olmak şeklinde tanımlanmıştır. Geleceğe yönelik düşünceler sınıf geçme, takdir belgesi almak, üniversite sınavını kazanmak, iyi bir iş ve meslek sahibi olmak, evlenmek ve çocuk sahibi olmak ve aileleri için gurur kaynağı olmak şeklinde belirtilmiştir. Umut ayrıca zorluklarla mücadele gücü, yaşama nedeni ve kendine güven olarak da tanımlanmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinde umudun genel olarak okul başarısı ve üniversite sınavını

kazanmak çerçevesinde ele alındığı, özellikle meslek lisesi öğrencilerinde iyi bir meslek sahibi olmak ve evlenmek olarak ifade edildiği, bu öğrencilerin okul ve hayat başarıları ile ailelerine destek ve gurur kaynağı olma istekleri dikkat çekmiştir. Okulda başarılı olmaya çalışma ve üniversite sınavını kazanma isteği ülkemiz koşullarında genellikle tüm ortaöğretim öğrencilerinin hedefi olarak görülmüş, meslek lisesi öğrencilerindeki aileye maddi destek sağlama, ailenin gururu olma ve iyi bir evlilik yapma umudu ise bu öğrencilerin içinde yaşadıkları sosyo kültürel ve ekonomik özelliklerle bağlantılı olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 4.
Onuncu ve onbirinci sınıf öğrencilerinin umut kavramı tanımlamalarından oluşturulan temalar ve betimlemeler

Temalar	Betimlemeler
Olumlu duygu	Yaşama sevinci kararlı olmak, isteklilik.
Geleceğe yönelik plan, hedef	Gelecekteki güzel ve başarılı günler.
Hayal, beklenti	Hayaller, amaçlar,
Hayat	Yaşama sebebidir.
Çaba harcamak	Bir hedefin olmalı bu hayatta başarıya ulaşmak için. Başarıya ulaşmak için çalışmak ve çabalamak gerekir.
Üniversiteyi kazanmak	Üniversite sınavını ilk girişte kazanmak.
Meslek sahibi olmak	İstediğim sevdiğim mesleğe sahip olmak.
Evlenmek	Sevdiğim kişi ile mutlu bir evlilik.
Gurur kaynağı	Ailemin benimle gurur duyacağı birisi olmak.

Yükseköğretim öğrencilerinin umut kavramına ilişkin yaptıkları tanımlardan oluşturulan temalar ve bu temalara ilişkin betimleme örnekleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.
Yükseköğretim düzeyindeki öğrencilerinin umut kavramı tanımlamalarından oluşturulan temalar ve betimlemeler

Temalar	Betimlemeler
Yaşama sevinci	Hayata tutunmaktır, yaşamdan zevk almaktır.
Başarılı olunacağına duyulan inanç	Bireyin kendine güveninin artıran şey.
Çaba	Bütün olumsuz durumlara karşı mutlaka bir çıkış kapısının olduğu düşünmek, asla pes etmemek, mücadeleci olmak, karamsar olmamak.
Hayal kurma	Hayal etmek, başarıya ulaşmayı istemek ve genel anlamda bir şeyin gerçekleşmesini istemek.
Beklenti	Beklenti, yaşama sevinci, ileriye dönük yaşamak.
Geleceğe yönelik plan	Gelecekte yapılacak ve olmasını istediğim şeyler.
Mutluluk	Mutluluk, heyecan.

Yükseköğretim öğrencilerine göre umut; insana ve yaşam dair bir özellik olarak görülmüş, sağlıklı olmak, aile kurmak ve mesleğinde iyi olmak gibi geleceğe yönelik beklentilerle birleştirilmiş, umut hayallerin kaynağı olarak görülmesinin yanında hedef belirlemek ve hedefe yönelik çaba göstermek

olarak tanımlanmış, olumlu düşünme, plan yapma, zorluklardan yılmama ve hep daha iyisi olsun diye çalışma olarak ifadelendirilmiştir. Umutta Allah inancı ve dua etmenin yanında, soyut düşüncelerin somut düşünceye dönüşmesinde umudun önemi de vurgulanmıştır. Yükseköğretim öğrencilerinin umut tanımlarında olumlu gelecek beklentileri, hedef belirleme, çaba gösterme, zorluklarla mücadele etme ve umudu gerçekleştirinceye kadar çabayı sürdürme gibi günlük ifadelerin yanında umudun insanın varlığı, hayatın anlamı ve amacı gibi daha üst düzey düşüncelerle birleştirildiği gözlenmiştir. Bu durumun gelişim dönemi özelliği olması yanında öğrencilerin sahip oldukları entelektüel becerilerden ve içinde bulundukları eğitsel, kültürel ve sosyal ortamdan da kaynaklandığı düşünülmektedir.

İlkokuldan yükseköğretime kadar umut konulu yazılan kompozisyonların sonuçları Tablo 6'da özetlenmiştir.

Tablo 6.
İlkokuldan yükseköğretime kadar umut konulu yazılan kompozisyonların sonuçları

Eğitim Düzeyi	Temalar
İlkokul 4	Mutluluk, sevinç, vazgeçmemek, çaba göstermek, geleceğe yönelik olumlu düşünceler, başarılı olmak ve çalışkan olmak, kendine güven, dua etmek.
Ortaokul 8	Hayal, geleceğe yönelik olumlu düşünce ve beklentiler, çaba harcamak, yaşama sevinci, sevmek ve güven duymak, mutlu olmak.
Ortaöğretim 10-11	Olumlu duygu, geleceğe yönelik plan, hedef, hayal, beklenti, hayat, çaba harcama, üniversiteyi kazanmak, meslek sahibi olmak, evlenmek, gurur kaynağı.
Yükseköğretim 3	Yaşama sevinci, başarılı olunacağına duyulan inanç, çaba, hayal kurma, beklenti, geleceğe yönelik plan, mutluluk.

Tablo 6 incelendiğinde umut kavramının ilkokuldan üniversiteye kadar bireylerde olumlu duygu ve düşünceleri, derslerde başarılı olmaktan okulu bitirmeye, üniversite sınavını kazanmaktan meslek sahibi olup evlenmeye kadar geniş bir yelpazede değerlendirilebilecek geleceğe yönelik hedefleri ve çaba göstermeyi içerdiği görülmektedir.

Yükseköğretim Düzeyinde Bireylerin Umut Kavramına İlişkin Görüşleri

Cinsiyeti, doğum sırası, ailesinin aylık geliri, özyeterlik inancı, algıladığı sosyal destek ve kişilik özellikleri farklı üniversite öğrencilerinin umut hakkında neler düşündüklerini belirlemeye yönelik yapılan iki odak grup görüşmesinde sorulan sorulara ilişkin bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Katılımcılara *"Biraz kendinizden söz eder misiniz? (kaç kardeşsiniz, kaçıncı çocuksunuz?)"* sorusu sorularak bireylerin doğum sırasının umutlarını nasıl etkilediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Her iki grupta da katılımcılar ailede ilk, ortanca, son çocuk ya da tek çocuk olmanın umutları açısından bir farklılaşmaya yol açmadığını ifade etmişlerdir.

Öğrencilere ailelerinin aylık toplam geliri ile ilgili doğrudan bir soru sorulmamış fakat demografik bilgi formundaki cevaplar ve görüşmedeki diğer sorulara verilen cevaplar üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Odak grup çalışmasına katılan öğrenciler farklı sosyo-ekonomik ve kültürel düzeydeki ailelerden gelmelerine rağmen ailelerinin toplam aylık gelir düzeyinin umutlarında bir farklılaşmaya yol açmadığını düşündüklerini belirtmişlerdir.

"Kadın ya da erkek olmak umutlarınızı etkiliyor mu?" sorusuyla cinsiyetin öğrencilerin umutlarını nasıl etkilediğinin anlaşılması amaçlanmıştır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplara ve aşağıdaki alıntılara dayanarak, üniversite öğrencilerinin umutları üzerinde cinsiyetten çok toplum tarafından yüklenen cinsiyet rollerinin etkili olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Bu konudaki öğrenci görüşlerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

> Toplumda erkekler her istediğini yaparmış kadınlar yapamazmış gibi bir algı var. Toplum etkiliyor aslında (Hatice).
>
> Ülkemizdeki kadınların umut beslemesi daha zor sanki. Yaşam şartları ve çalışma ortamları çok ağır çünkü (Sıla).
>
> Cinsiyet umudu etkiliyor… Mesleğimizi seçerken bile 'sen bayansın öğretmenlik sana daha uygun' diyorlar (Gönül).
>
> Evet etkiliyor. Erkek olmak bir şeyleri yapabilme hissini veriyor… Kız olmak bazı umutları engelliyor gibi geliyor bana. Erkek olmak daha özgür yapıyor bazı konularda (Hakan).
>
> … kadınlar ve erkekler umutlarını cinsiyetlerine göre belirliyor aslında. Erkek olmanın umuda olumlu ve olumsuz katkıları var. Olumlu katkısı mesela kendimi daha özgür hissediyorum. Olumsuz kısmı ise erkekten beklentinin daha fazla olması (Hayrettin).

Öğrencilere *"Sahip olduğunuz hangi beceri, özellik ve yetenekler sizi umutlu yapıyor?"* sorusu sorularak özyeterlik algıları ve bu algının umut düzeylerine olan etkisi konusunda neler düşündükleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Başaracağıma inanmak ve tuttuğunu koparan biri olmak (Leyla).
>
> Kendime ve çalışmama duyduğum güven (Fevzi).
>
> İçten içe kendimi motive etmem (Duygu).
>
> İnanç. Hem Yaradan'a hem de kendi varlığıma (Sıla).
>
> Sabır, istediğim şeyi elde edene kadar sabretmem. Neyi yapıp neyi yapamayacağımı biliyor olmam. Kendimi tanımam… (Betül).
>
> Sistemli, olmak objektif bir şekilde kendini tanımak ve bu konuda tutarlı olmak (Esma).

Araştırmada yer alan üniversite öğrencilerinin kendilerini, plan yapmaları ve planladıkları noktaya ulaşmaya çalışmaları, çaba göstermeleri, içsel konuşmalarla kendilerini motive etmeleri, kararlılıkları, çalışma istekleri, kendilerine ve yeteneklerine güven duymaları, kendilerini tanımaları, gerçekçi bir şekilde değerlendirmeleri göz önüne alındığında öğrencilerin özyeterlik algılarının yüksek olduğu söylenebilir. Özyeterlik algısının yüksek olması ise umudu olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca katılımcıların umutlu olmalarında kendilerini yeterli ve güçlü görmelerinde dinsel inançlarının da etkili olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcılara *"Çevrenizde sizi seven ve destek veren insanların varlığı veya yokluğu umut düzeyinizi nasıl etkilemektedir?"* sorusu sorularak algıladıkları sosyal desteğin umutlarına etkisi konusunda neler düşündükleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Umut düzeyi yüksek öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Eğer ben olumlu düşünüyorsam olabileceğine inanıyorsam diğerlerinden etkilenmem. Hatta olabileceğini anlatırım (Zehra).
>
> Çevremdekiler destek olmazlarsa anlık olarak umudum kırılır ama tartışmaya girmem. Yoluma devam ederim (Duygu).
>
> Kimseyi kırmam dinlerim ama kendi bildiğimi yaparım (Kağan).

Umut düzeyi yüksek olan bireyler umutlu olmak konusunda temel olarak kendilerinden destek aldıklarını belirtmişlerdir. Umut düzeyi düşük öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Büyük ölçüde etkiler. En çok aile etkiler sonra sevgili. Olmadığı zaman insan eksik hissediyor, birilerinden destek görmeye ihtiyacımız var. Destek olunca ben bu işi yapabilirim diyorsunuz... (Yasemin).
>
> Çok önemli, umutlarımı gerçekleştirme noktasında ciddi etkili oluyorlar. Motive ediyor, çalışmamızı sağlıyor, gerçekleşme noktasında da destekliyorlar (Handan).
>
> Çok etkiliyor. Ben yurtlarda hiç yaşamadım... Tek yaşamayı da göze alamadım. Sonra arkadaşlarla kalmaya başladım. Arkadaşlarımın desteği bir kurtuluş oldu benim için… daha umutlu bakmama vesile oldu belki de. Dönüm noktasıydı benim için (Hakan).

Umut düzeyi düşük öğrenciler çevrelerinde onları seven ve destek veren insanların varlığının veya yokluğunun umut düzeylerini etkilediğini ve umut konusunda sosyal desteğe daha çok ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılara "*Kendinizi nasıl biri olarak tanımlarsınız? Belirgin özellikleriniz nelerdir?*" sorusu sorularak kişilik özelliklerinin umutlarını nasıl etkilediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Umut düzeyi yüksek öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Sakin, öfkesini belli etmeyen, içine atan, inatçı, kafasına koyduğunu yapan, ama bunu düzgün bir şekilde yapan, yapması gereken işlerde planlı (Aslı).
>
> Çok mantıklı, aklına yatmayan hiçbir şeyi yapmayan, doğru gelen şeyi de yapan ve söyleyen, sabırlı, sakin, rahat, güvenilir (Fevzi).
>
> Çok inatçı, kararlı, aklına koyduğunu yapan, hayatı eğlenceli ve canlı canlı yaşayan, akrabaları ile birlikte olmayı, gezmeyi, arkadaşları ile birlikte olmayı, insanlarla konuşmayı seven (Zehra).

Umut düzeyi yüksek olan katılımcılarda öne çıkan özellikler kararlı, mantıklı, sakin, sorumluluk sahibi, kendini değerlendiren ve geliştirmeye çalışan, planlı, neşeli ve sosyal olmak gibi olumlu niteliklerdir. Umut düzeyi düşük öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Çok duygusalım, aşırı duygusal. Bu duygusallık realist düşünmeme ve doğru kararlar almama engel oluyor. Tartışırken, biri ile konuşurken ağlıyorum. Bu durum beni aciz gösteriyor. Duygusallığımdan memnun değilim (Esma).
>
> Dakik biriyim. Planlıyım, bu plan içinde güvenli, kararlı ve rahatım. Fakat plan bozulunca huzursuz oluyorum ne yapacağını bilemiyorum (Handan).

> Burçlara meraklıyım, dış görünüşüm ile gerçek kimliğimin uyuşmadığını düşünüyorum, buna üzülüyorum… Kararlı değilim, en ufak bir şey kararımı etkiliyor aynı zamanda mükemmeliyetçiyim, yeni tanıştığım insanların yanında çok tedirgin oluyorum (Hayrettin**).**

Umut düzeyi düşük öğrencilerde ise öne çıkan özellikler kararsız, olumsuz düşünen, ani kararlar alan, çabuk sinirlenen, ailesine çok bağlı, mükemmeliyetçi, telaşlı, tutarsız, hırslı olmayan, yakın arkadaşı olmayan, duygusal yönden dengesiz, gerçekçi düşünmesine ve doğru karar vermesine engel olacak kadar duygusal, ailelerinin görüş ve kararlarını kendilerininkinden önemli gören, planı bozulduğunda ne yapacağını bilemeyen, sorunlarına çözüm yolu bulamayan gibi olumsuz niteliklerdir.

Katılımcılara *"Umut dendiğinde aklınıza ne geliyor?"* sorusu sorularak katılımcıların umut kavramından ne anladıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Yaşamın gerekliliğidir (Duygu**).**

> Rayında gitmeye ya da rayından çıkma ihtimali olan bir şeyin tekrar rayına girebileceğine duyulan inanç (Sıla).

> İstekli olmaktır. Karşımızda ne kadar engel olsa da o şeyi yapamayacağımız düşünülse de hem istememiz hem de çaba göstermemizdir. Aynı zamanda özgüvenle ilgilidir umut (Aslı).

> İsteklerimizin olması. Olumlu ya da olumsuz istek yoktur, istemek vardır. Gerçekleşmesi için de çaba göstermek lazım. Aciz olanlar oturup bekler umudum var der. Gerçekten umutlu olan çaba gösterir, çalışır (Kağan).

> Hayalim, amacım, isteğim (Hakan).

> Geleceğe yönelik olumlu beklentiler (Betül).

Öğrencilerin görüşleri incelendiğinde umutta; duygusal yön olmakla birlikte bilişsel yönün daha çok vurgulandığı, umudun geleceğe dönük olumlu beklentiler içerdiği, hayata anlam kattığı, gerçekleşme olasılığı olan amaçlar belirlemenin önemli olduğu, umut etmenin pasif bir bekleyiş olmadığı, amaçlara ulaşmak için mutlaka çaba göstermek gerektiği, özellikle de zorluklar karşısında bireyin kendine güvenerek bu çabasını devam ettirmesinin önemli görüldüğü söylenebilir.

Katılımcılara *"Umudunuz nelerden etkilenir?"* sorusu sorularak umudu etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Umut düzeyi yüksek öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Bireysel ve çevresel faktörlerden etkilenir bir de dinin bireyler üzerindeki etkisi. Müslümanlıkta umudunu kesmemen bir şekilde aşılanır sana. Çaresiz bir zamanda dua edersin. Allah seni görür, duyar ve sana yardım edebilir. Bu durum insanın içinde karamsarlık anında bir umut canlandırır… (Leyla).

> Sosyal ve ekonomik durumdan sağlıktan her şeyden etkilenir umut (Sıla).

> Maddi ve sağlık boyutu da vardır. Fiziksel ya da psikolojik sağlığımda yanlış giden şeyler çok etkiler beni. Ama vazgeçmem bir şekilde bir şeyleri düzeltmeye çalışırım (Aslı).

Umut düzeyi yüksek öğrenciler umutlarının dinsel inanç, ekonomik faktörler, fiziksel ve psikolojik sağlık durumu gibi içsel ve dışsal faktörlerden etkilendiğini fakat karşılaştıkları zorlukları yenmek için

kararlılıklarını sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Umut düzeyi düşük öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Maddi sıkıntılardan ve önceki yaşantılardan etkilenir **(**Hakan).
>
> İstekli olmam, maddiyat**,** bir konuda en ufak eksiklik olursa motivasyonumu yitiriyorum (Esma)
>
> Yakın umut diye bir şey yok benim için. Umut deyince aklına uzak gelecek ve üst düzey şeyler geliyor. Herhangi bir şeyin zamanında yapılmamış olması beni etkiler (Hayrettin).

Umut düzeyi düşük bireyler ise umutlarının maddi yetersizlikler, sosyal destek görüp görmeme, beklentinin gerçekleşip gerçekleşmemesi gibi dışsal faktörlerden etkilendiğini belirtmişlerdir.

Katılımcılara, *"Ne gibi şeyler umudunuzu korumanıza yardımcı olur / ne gibi şeyler kendinizi umutlu hissetmenizi sağlar?"* sorusu sorularak umutlarını sürdürmelerini etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> İstediğim şehirde yaşama ihtimali için uğraşıyorum, ailemin sağlığı ve mutluluğu beni umutlu yapıyor (Leyla).
>
> Kişisel beklentilerim, ailem için ve toplum için beklentilerim umutlarım var. Bunları gerçekleştirmek için çalışıyorum (Kağan).
>
> Matematikte bir problemin pek çok çözüm yolu vardır. Umut etmek de böyledir. Umut etmeye küçük şeylerden başlarsan büyük şeyleri daha rahat umut edersin… (Gönül).
>
> Ailemin sağlıklı olması, üniversiteyi bitirmek, atanmak, işe girmek, sevdiğim insanla iyi bir evlilik yapmak (Yasemin).

Katılımcılar isteklerini ve geleceğe dönük hayallerini gerçekleştirmek için çalıştıkları durumlarda kendilerini daha umutlu hissettiklerini, umutlarını gerçekleştirirken alt basamaklara böldüklerini, gelecek için şimdiden çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılara, *"Umutlu olduğunuzda neler düşünür, neler hisseder, neler yaparsınız?"* sorusu sorularak umudun duygu ve düşüncelerini nasıl etkilediği belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Umudum tam olarak gerçekleşmese bile o süreçte çalıştım diye mutlu oluyorum. Elimden geleni yaptığımı düşünürüm (Hatice).
>
> Garip bir rahatlık hissediyorum ve başka şeylere daha rahat yönelebiliyorum. Bir işi bitirmiş hissediyorum (Fevzi)
>
> Daha azimli, daha kararlı oluyorum (Handan).
>
> Mutlu oluyorum, umutlu olunca umutlarım gelişiyor, kendime güvenim artıyor. Pozitif oluyorum (Betül).

Katılımcılar umutlu olduklarında daha pozitif, kendilerine güvenli, mutlu, enerjik, dışa dönük olduklarını, hayattan daha çok zevk aldıklarını, rahatladıklarını, yeni umutlar belirlediklerini, sonuç kadar süreci de önemli gördüklerini dile getirmişlerdir.

Katılımcılara, *"Ne gibi şeyler umutsuz hissetmenize neden olur?"* sorusu sorularak umutsuzluğa neden olan durumlar belirlenmeye çalışılmıştır. Umut düzeyi yüksek öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Anlaşılmadığımda ve engellendiğimde anlık olarak umudum kırılır ama tartışmaya girmem. Yoluma devam ederim (Duygu).

> Çevredekilerin sözle ya da davranışla engellemeye çalışmaları, anlaşılmamak biraz moralimi bozar ama çok etkilenmem, yaparım (Leyla).

Umut düzeyi yüksek olan bireyler engellendiklerinde, anlaşılmadıklarında kendilerini umutsuz hissettiklerini fakat vazgeçmediklerini ifade etmişlerdir. Umut düzeyi düşük öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Bazen her şeyden umutsuz olurum. Sağlığım yerinde değilse, uykusuzsam, açsam, hocaya kızmışsam, olaylar isteğim gibi gitmediyse karamsar ve asabi oluyorum (Betül)

> Tüm faktörlerden, temel fiziksel ihtiyaçlar, açlık, susuzluk, destek görmemek, beklediğim şeylerin gerçekleşmemesi umutsuz yapar beni (Yasemin)

Umut düzeyi düşük bireyler umutsuz hissetmelerine sebep olan şeyleri daha çok fiziksel ihtiyaçların giderilememesi, sosyal desteğin olmaması ve planlananların gerçekleşmemesi olarak belirtmişlerdir.

Katılımcılara, *"Umutlarınızın gerçekleşmesi için ne olması lazım, ne yapmanız lazım?"* sorusu sorularak umutlarını gerçekleştirme sürecindeki çabaları belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Ben gerçekçiyim, önce gerçekçi hayaller kurmak gerekir, sonra da çalışmak, çabalamak (Leyla).

> Vazgeçmeden çalışmak gerekir. Bazen bir umut gerçekleşmiyor ya da hep engel çıkıyor, başka yollar denemek lazım (Aslı).

> Emek, istek, çaba, peşini bırakmamak lazım… Bazen biz istiyoruz, planlıyoruz ama olmuyor... Bu noktada teslimiyet dini açıdan kader, kısmet diyoruz, nasip değilmiş diyoruz. Neden olmadı diye kendimi kahretmiyorum. Her işte bir hayır vardır diyoruz. Ama istediklerimizi elde etmek için emek sarf etmek gerekir (Betül).

> Umut ettiğim şeyler için çaba sarf ediyorum, olmazsa başka şeyler umut etmeye çalışıyorum… Bir kapı kapanır başka bir kapı açılır demenin temeli aslında umudu değiştirmek (Gönül).

Katılımcılar, umutlarının gerçekleşmesi için çaba göstermek ve gerçekleşeceğine inanmak gerektiğini, duruma bağlı olarak engellerle karşılaştıklarında umutlarını ya da umutlarına giden yolları değiştirebileceklerini, sağlığın ve dua etmenin bu süreçte önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcılara, *"Kendiniz için bir umut kaynağı belirtmeniz istenirse neyi söylersiniz?"* sorusu sorularak umudun kaynakları belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Annem. Erken yaşta çok büyük acılar yaşamış…Annem yaptıysa ben de yaparım. Çünkü çok daha iyi şartlara sahibim (Sıla).

> Yaşama isteği ve kazanma isteği (Kağan).

> Umut kaynakları çevredeki birçok faktör olabiliyor. Arkadaşlar, aile, öğretmenler, en önemli umut kaynağı ise kendimiz (Yasemin).
>
> En büyük umut kaynağı kişinin kendisidir ve Yaradan'a inanması. İnanması, istekli olması, alternatif yollar araması (Esma).
>
> Annem, ailem (Hakan).

Katılımcıların çoğu içsel kaynaklara önem vermiş ve en güçlü umut kaynağının kendileri olduğunu, dini inançlarının, özellikle annelerinin ve ailelerinin, arkadaşlarının, öğretmenlerinin umut kaynağı olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcılara, *"Umudunuzu gerçekleştirme sürecinde engellerle karşılaşırsanız ne yaparsınız?"* sorusu sorularak engellerle karşılaştıklarında neler yaptıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Umut düzeyi yüksek öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Pes etmem, alternatif bulurum, araştırırım, üretirim, devam ederim (Aslı).
>
> Engel olmazsa işin tadı olmaz. İlla engel olması lazım (Kağan).

Umut düzeyi yüksek bireyler engelleri bir motivasyon aracı gibi gördüklerini ve engeli aşmak için alternatif üretebildiklerini, gerekirse bir süre umutlarını ertelediklerini fakat asla vazgeçmediklerini ifade etmişlerdir. Umut düzeyi düşük öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Çözüm yolu bulmaya çalışırım o engeli kaldırmak için. Kendime neden olmadı diye sorarım. Uğraşıp yapamazsam belki böylesi daha iyi, ilerisi benim için kötü olabilir derim (Hakan).
>
> Engellerle karşılaşsam bile bir karar verdikten sonra kesinlikle onun peşinde koşturmayı düşünüyorum. Çünkü yeni yeni umutlar beslemek beni yorar. Benim umutlarım hep üst noktada ve en iyi olmak yolunda (Hayrettin).

Umut düzeyi düşük bireylerin ise bir süre çaba harcayıp vazgeçtikleri, ulaşılması zor hedefler belirledikleri için engellerle karşılaştıkları ya da enerjilerini tek bir hedef üzerinde harcadıkları ve istedikleri sonucu alamadıkları belirlenmiştir.

Katılımcılara, *"Hayalle umut arasındaki farklılık ve benzerlikler nelerdir?"* sorusu sorularak hayal ve umut kavramlarına yükledikleri anlam belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Bir şeyi hayal etmeden onun gerçekleşebileceğine dair umut beslenemez. Yapılacak şeyi önce hayalle somutlaştırmak gerekir. Sonra umut etmek ve çaba göstererek ulaşmak gerekir (Sıla).
>
> Gerçekleşebilecek şeyleri ümit ederim genelde. Umut gerçekleşme ihtimali olan şeylerdir, hayaller ütopya olabiliyor gerçekleşmeyebiliyor (Zehra).
>
> Umut hayalin alt kümesi. Hayal hem olabilecek hem olamayacak şeyler, umut ise gerçekleşme olasılığı yüksek olan şeylerdir (Hatice).
>
> Umut etmek güzel şeyleri hayal etmek gibi geliyor bana (Hakan).

Katılımcıların bir bölümü hayal etmeyi ütopik bir süreç olarak değerlendirirken, çoğunluğu hayal etmeyi umut etmenin ilk basamağı olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Tüm katılımcılar umutla hayal arasındaki farkı, umudun daha gerçekçi ve gerçekleşebilir olması şeklinde ifade etmişlerdir.

Katılımcılara, *"Size göre umudun tersi/ zıddı nedir?"* sorusu ile umut kavramının karşıtı belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan yapılan alıntı örnekleri aşağıda yer almaktadır:

> Vazgeçmişlik, tükenmişlik (Duygu).
>
> Karamsarlık ve yaşama içgüdüsünü kaybetmek (Kağan).
>
> İsteksizlik (Gönül).
>
> Karamsarlık (Hayrettin).

Katılımcıların umudun tersi/ zıddı olarak karamsarlık, tükenmişlik, kararsızlık, mutsuzluk, üzüntü, ölüm, vazgeçmek, çaresizlik, isteksizlik, düşünememe, yaşama içgüdüsünü kaybetme kelimelerini kullandıkları tespit edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın temel amacı umudun farklı yaş gruplarındaki bireyler tarafından nasıl tanımlandığını ve yükseköğretim öğrencilerinin umut hakkında neler düşündüklerini belirlemektir. Bu doğrultuda umudun ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki öğrenciler tarafından nasıl tanımlandığı ve umudun bireylerin doğum sırasından, ailelerinin aylık gelirinden, cinsiyetlerinden, özyeterliklerinden, algıladıkları sosyal destekten ve kişilik özelliklerinden nasıl etkilendiğine ilişkin neler düşündüklerini ortaya koymaktır.

İlkokuldan üniversite düzeyine kadar öğrencilerin yazdığı kompozisyonlar incelenmiş; umut kavramının olumlu duygu ve düşünceler, derslerde başarılı olmaktan, okulu bitirmeye, üniversite sınavını kazanmaktan meslek sahibi olup evlenmeye kadar geniş bir yelpazede değerlendirilebilecek geleceğe yönelik hedefler ve çaba göstermeyi kapsayan kavramlarla tanımlandığı belirlenmiştir. Öğrencilerin umudu tanımlarken içinde bulundukları gelişim döneminin bilişsel, sosyal ve duygusal özellikleri yanında yaşadıkları sosyo-ekonomik ve kültürel çevrenin de etkilerini yansıttıkları görülmüştür.

Üniversite düzeyinde öğrencilerle yapılan odak grup görüşmeleri incelendiğinde umut kavramı tanımlanırken duygusal yön olmakla birlikte bilişsel yönün daha çok vurgulandığı, umudun geleceğe dönük olumlu beklentiler içerdiği, hayata anlam kattığı, gerçekleşme olasılığı olan amaçlar belirlemenin önemli olduğu, umut etmenin pasif bir bekleyiş olmadığı, amaçlara ulaşmak için mutlaka çaba göstermek gerektiği, özellikle de zorluklar karşısında bireyin kendine güvenerek bu çabasını devam ettirmesinin önemli görüldüğü tespit edilmiştir. Ayrıca umudun kaynaklarından ya da umudu etkileyen faktörlerden söz edilirken bireylerin kendi varlıkları yanında aileleri ve dinsel inançlarına da vurgu yaptıkları belirlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin odak grup görüşmeleri ve yazdıkları kompozisyon sonuçları bütün olarak değerlendirildiğinde katılımcıların umuda ilişkin görüşlerinin genellikle şu şekilde sıralandığı ifade edilebilir:

- Geleceğe yönelik olumlu duygu ve düşünceler
- Hedef belirlemek
- Çaba göstermek
- İnanmak (hem umudun gerçekleşeceğine yönelik inanç hem de dinsel inanç) ve istemek
- Bireyin kendine yönelik olumlu duygu ve düşünceleri

Umudun tanımlanmasına yönelik olarak bu çalışmada elde edilen sonuçların Snyder'ın umut modeli ile de benzer özellikler taşıdığı düşünülmektedir. Snyder'a (2002) göre umut; bireylerin kendilerini, arzu edilen hedeflere giden yolları üretme, bu yolları harekete geçirme ve sürekli kullanma yeteneğine sahip olarak gördükleri, hedefe yönelik bir düşünce türüdür. İnsan amaç yönelimlidir, amaçları hakkında düşünmek için alternatif yollar düşüncesi ve eyleyici düşünceler aracılığı ile bilişsel bir analiz oluşturur (Snyder, 1995). Amaç belirleme konusundaki olumlu inanç ve varsayımlar benlikle ve yaşamın tümü ile ilgili olumlu duygularla ilişkilidir (Snyder, 2002). Araştırmaya katılan çocuk ve gençler umudu tanımlarken geleceğe yönelik olumlu duygu ve düşüncelere, hedef belirlemenin ve bu hedefi gerçekleştirmek için çaba göstermenin önemine vurgu yapmışlardır. Ayrıca çaba gösterirken bireyin başarılı olacağı konusunda kendisine inanmasının, güvenmesinin önemli olduğunu, umut etme, umudu gerçekleştirme ve koruma konusunda dini inancın da aktif olarak kullanıldığını belirtmişlerdir. Hedefe giderken bireyin kendine yönelik olumlu düşüncelere sahip olmasının alternatif yollar bulmasını kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın sonuçları aynı zamanda Hinds (1984) ve Rivers'ın (2011) araştırma sonuçları ile de tutarlılık göstermektedir. Hinds (1984) madde bağımlısı 15 ergene umut konusunda açık uçlu sorular sormuş, ergenlerin umudu "yarınlarının var olduğuna ilişkin inançlarının derecesi" olarak tanımladıklarını ve daha pozitif bir bakış açısı edinme çabası, ergenlerin benliklerinin var olabilmesi için ikinci bir değişim olduğuna inanmaları, daha iyi bir gelecek beklentisi ve kişisel gelecek beklentisi olarak dört başlık altında kavramsallaştırdıklarını belirlemiştir. Rivers (2011) eğitimcilerle yaptığı, görüşme ve yazılı bilgi alma yöntemlerini kullandığı araştırmasında katılımcıların umut kaynaklarını içsel ve dışsal olarak ikiye ayrıldıkların, katılımcıların büyük çoğunluğunun içsel kaynaklarını daha önemli ve etkili bulduğunu belirlemiştir. Rivers ayrıca umudun kişisel öğrenme stillerinden, kişilik özelliklerinden ve amaca yönelik davranışlardan oluştuğunu, ayrıca umudun dinsel inançlardan temel aldığını ortaya koymuştur.

Odak grup görüşmelerinde cinsiyeti, doğum sırası, ailesinin aylık geliri, özyeterlik inancı, algıladığı sosyal destek ve kişilik özellikleri farklı üniversite öğrencilerinin umut hakkında neler düşündükleri incelenmiştir. Görüşmeler sonucunda öğrencilerin doğum sırasının bireylerin umutları açısından bir farklılaşmaya yol açmadığı düşüncesine sahip oldukları görülmüştür. Bu bulgu alanyazın ile tutarlıdır. Adler, doğum sırasını önemli görmekle birlikte kişilik gelişiminde ailenin yapısı, büyüklüğü, koşulları ve kardeşlerin cinsiyetlerinin önemini vurgulanmakta (Allen, 2000), hatta aile daha az yarışmacı ve otokratik, daha çok işbirliğini destekleyen ve demokratik olduğunda doğum sırasının önemini kaybedeceğini belirtmektedir (Mosak, 2005). Ayrıca odak grup görüşmelerinde katılımcılar akademik geçmişlerinin başarılı olduğunu ve bu nedenle akademik olarak başarısız kardeşlerine oranla ailelerinden daha büyük destek gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgu Mengi'nin (2011) bulgusu ile tutarlıdır. Mengi akademik başarı arttıkça aileden ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyinin arttığını tespit etmiştir. Bu doğrultuda aileler başarılı çocuklarını desteklemekte, bu destek onların kendilerine güvenlerini artırmakta ve umutlarını güçlendirmektedir denebilir.

Odak grup görüşmelerinde ailenin aylık gelirinin katılımcıların umutları açısından bir farklılaşmaya yol açmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu literatür ile tutarlıdır. Lask (2008) alt sosyoekonomik

düzeyden gelen ve zorlu yaşam şartları altında olan üniversite öğrencilerinin eğitimlerini kendi yeteneklerine, sahip oldukları motivasyona ve sosyal destek sistemlerine güvenerek tamamlamaya çalıştıklarını belirlemiştir. Snyder ve diğerleri (1991) umudun, stres sürecinde ve başa çıkmada önemli rol oynadığını, zorlukların üstesinden gelmek için kendi yeterlikleri hakkında olumlu inançları olan kişilerin daha uyumlu olduklarını, Irving ve diğerleri (2004) ise umutlu düşüncenin bireylerin diğer değişkenleri de göz önüne alarak başa çıkma mekanizmalarını aktif olarak kullanmalarını sağladığını ifade etmişlerdir. Odak grup görüşmeleri doğrultusunda özellikle orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen bireylerin üniversite eğitimini kendilerini daha iyi bir geleceğe taşıyacak süreç olarak değerlendirdikleri bu nedenle yaşadıkları maddi zorlukları amaçlarına ulaşmada engel olarak görmedikleri düşünülebilir. Çünkü bu gençlerin akademik olarak benzer sosyo-ekonomik düzeye sahip yaşıtlarından daha başarılı ve kendilerine daha güvenli oldukları, yaşadıkları zorluklarla mücadele güçlerinin daha fazla olduğu ileri sürülebilir.

Odak grup görüşmeleri sonucunda cinsiyetin özellikle toplumsal cinsiyet bağlamında bireylerin umutlarında farklılaşmaya yol açtığı ortaya çıkmıştır. Katılımcılara göre cinsiyet rolleri nedeni ile kadınların önüne eğitim ve iş yaşamı ile ilgili engeller konmakta, toplum tarafından geri planda kalmaları desteklenmekte, bu durum da kadınların umut ettikleri şeyleri ve umutlarını gerçekleştirme ihtimallerini sınırlandırmaktadır. Bu bulgu alanyazın ile tutarlıdır. Eccles'e (1987) göre sosyal baskı, cinsiyet rolleri ile ilgili inançlar ve kültürel normlar, kadın ve erkeklerin başarı ile ilgili davranışlarını etkiler. Bireyler seçim yapabilecekleri alanı, başarı beklentilerini, verdikleri değeri, harcayacakları zamanı ve çabalarını cinsiyet rolleri doğrultusunda şekillendirirler. Diğer bir ifade ile maddi gücün genellikle erkeklerin elinde olması, toplumun erkeklere daha fazla hak ve özgürlük tanıması erkeklerin yapabilirliklerini, kendilerine güvenlerini ve umutlarını gerçekleştirme ihtimallerini artırmaktadır denebilir.

Odak grup görüşmelerinde katılımcıların kendilerine, yeteneklerine, yapabilirliğine güven olarak belirttikleri özyeterlik algılarının, umutları açısından bir farklılaşmaya yol açmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu alanyazın ile tutarlıdır. Özyeterliği yüksek olan öğrencilerin daha çok çalıştıkları, kararlılıklarını daha uzun süre devam ettirdikleri, zorluklara direndikleri, iyimserliklerinin yüksek, anksiyetelerinin düşük olduğu ve daha başarılı oldukları tespit edilmiştir (Pajares, 2004). Odak grup görüşmesine katılan gençler yaşıtları ile karşılaştırıldığında akademik geçmişleri başarılı, kendi yeteneklerine olan inançları güçlü kişilerdir. Geçmişteki başarılı yaşantıları olması bireylerin kendilerine olan güvenlerini ve geleceğe yönelik umutlarını olumlu şekilde etkilemektedir. Hedeflerine ulaştıkça özyeterlikleri artmakta, artan özyeterlik de daha ileri düzeyde amaçlar belirlemelerine neden olmaktadır denilebilir.

Odak grup görüşmelerinde tüm katılımcılar algıladıkları sosyal desteğin umutları açısından bir farklılaşmaya yol açtığını belirtmişlerdir. Umut düzeyi yüksek bireyler umutlu olmak konusunda temel olarak kendilerinden destek aldıklarını ifade ederken, umut düzeyi düşük bireyler umutlu olmak konusunda sosyal desteğe daha çok ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu destek kaynaklarını da aile, özel biri ve arkadaş olarak sıralamışlardır. Bu sıralama öğrencilerin hayatlarında özel biri olup olmamasına göre değişmektedir. Hayatında özel biri olan öğrenciler ilk sosyal destek kaynağı olarak özel birini, ikinci olarak aileyi gösterirken, hayatında özel biri olmayan öğrenciler ilk destek kaynağı olarak ailelerini göstermişlerdir. Türkiye'de üniversite çağı genellikle 18-25 yaşları arasıdır. Bu yaşlar alanyazında "beliren yetişkinlik dönemi" olarak tanımlanmakta (Arnett, 2000), eğitim ve meslekle ilgili seçimlerin bir ölçüde gerçekleştiği, romantik ilişkilerin başladığı bir dönem olarak gözlenmektedir. Bireyler hayattan yeni beklentiler içine girmeye, yeni amaçlar oluşturmaya ve bu amaçlar doğrultusunda da seçimlerini ve geleceğe yönelik faaliyetlerini şekillendirmeye başlarlar (Shulman ve Nurmi, 2010). Bu dönemdeki en önemli seçim eş seçimidir. Snyder (1994'den akt.Bailey

ve Snyder, 2007) devamlılık gösteren ilişkilerin umutlu düşünceyi güçlendirdiğini vurgulamış, Ünsar ve diğerleri (2009) ise meslek yüksekokulu öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada özel bir insandan alınan sosyal desteğin diğer sosyal destek kaynaklarına göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Türkiye'deki aile yapısının, aile içindeki duygusal bağların güçlü oluşu nedeni ile üniversite yıllarında aileden algılanan sosyal destek de çok önemlidir. Gençler eğer başka bir şehirde eğitim ya da iş olanağı olmazsa genellikle evlenene kadar aileleri ile birlikte oturmaya devam etmekte, ister aynı evde ister başka şehirde yaşasınlar ailelerini en önemli sosyal destek kaynağı olarak görmektedirler. Snyder ve diğerleri (1997) umutla sosyal destek arasındaki ilişkiye vurgu yapmış ve umut düzeyi yüksek çocukların onlar için önemli kişilerce sunulan inançları içselleştirdiklerini, amaçlarına ulaşırken sosyal bağlamı dikkate aldıklarını belirtmiştir. Sosyal desteğin bireylerin umudunu farklılaştırmakta önemli olduğu bulgusu literatür ile tutarlıdır. Umut düzeyi yüksek bireylerin diğerleri ile güçlü bağlanma şekilleri geliştirdiklerini (Edwards, 2009) ve umudun sosyal destek arama, aktif başa çıkma, duygusal destek arama ve kabul gibi başa çıkma davranışları ile yakından ilişkili olduğunu tespit edilmiştir (Barlow, 2002).

Odak grup görüşmelerinde farklı kişilik özelliklerine sahip bireylerin umuda ilişkin neler düşündükleri üzerinde durulmuştur. Umut düzeyi yüksek katılımcıların kendilerini "sorumluluk sahibi, gelişmeye açık, sakin, kararlı, planlı, mantıklı, neşeli ve sosyal, uyumlu, sabırlı, kafasına koyduğunun yapan, yardımsever, rahat, her problemin bir çözümü olduğunu düşünen, girişimci" olarak tanımladıkları ortaya çıkmıştır. Umut düzeyi düşük katılımcıların ise kendilerini "kararsız, hırslı olmayan, kendine güvensiz, duygusal yönden dengesiz, gerçekçi düşünmesine ve doğru karar vermesine engel olacak kadar duygusal, ailelerinin görüş ve kararlarını kendilerininkinden önemli gören, planı bozulduğunda ne yapacağını bilemeyen" kişiler olarak tanımlamışlardır. Bu bulgu alanyazın ile örtüşmektedir. Snyder (1995) umut düzeyi yüksek bireylerin hedeflerine ulaşmak için başarısızlıktan daha çok başarıya odaklandıklarını, hedeflerine ulaşmak için olumlu duygusal durumlarını koruduklarını ve olay/durumların üstesinden gelmek için çalıştıklarını ifade etmiştir.

Araştırma bulguları doğrultusunda öğretmenler için şunlar önerilebilir:

Umutlu düşünme öğretilebilir. Bu nedenle bireyleri umutsuzluk ve çaresizlik gibi olumsuz duygulardan kurtarmak için umutlu düşünme biçimlerini öğretmek gerekir (Tarhan, Bacanlı, Dombaycı ve Demir, 2010). Yetişkin bireyler hayatta kalabilsin ve gelişebilsin diye çocuklarına umutlu düşünme bilgisi aktarırlar. Böylece çocuklar gelecekteki problemlerle başetmek için donanımlı hale gelirler (Snyder, 2000a). Öğretmenlerin önce kendi umutlu düşüncelerinin farkında olmaları ve sonra da bu düşünce türünü nasıl öğretebilecekleri konusunda kendilerini geliştirmeleri yararlı olacaktır.

Eğitim kademeleri süresince öğrencilerin gelişim özellikleri da farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın etkileri onların umudu anlama ve yaşama tarzlarını da etkilemektedir. Özellikle rehber öğretmenler ve aileler her eğitim kademesinde öğrencilerin gerçekçi umutlar beslemeleri, gerçekçi hedefler oluşturmaları ve hedefleri başarmak için çaba göstermeleri konusunda yardımcı olabilirler.

Toplumsal cinsiyet kavramı bireylerin umutlarını, dolayısı ile akademik başarılarını, meslek seçimlerini ve hayata bakışlarını etkilemektedir. Eğitimcilerin kendi toplumsal cinsiyet yargılarının farkında olmaları ve okul ortamında toplumsal cinsiyet ayrımcılığını yeniden üreten söz ve davranışlardan uzak durmaları önemlidir. Anne-baba eğitimleri ile ailelerin bilinçlendirilmesi de yararlı olacaktır.

Özyeterlik, algılanan sosyal destek ve kişilik özellikleri umut düzeyini etkilemektedir. Okul öncesinden üniversiteye kadar tüm eğitim kademelerinde gelişim özellikleri göz önüne alınarak bireylerin özyeterliklerini geliştirici psikolojik danışma ve rehberlik etkinlikleri düzenlenebilir. Ayrıca söz konusu etkinlikler ile çocukların sahip oldukları sosyal destek kaynaklarını fark etmeleri sağlanabilir ve umutlu olmalarını sağlayacak kişilik özellikleri geliştirilebilir

Gelecekte yapılacak çalışmalar için araştırmacılara şunlar önerilebilir:

Umut konulu kompozisyonlar yazdırılabilir ve bu çalışmaya katılan gönüllü öğrencilerle odak grup görüşmeleri yapılabilir. Böylece aynı bireylerden iki ayrı teknikle daha derinlemesine bilgi toplanabilir.

Farklı sosyo kültürel ve ekonomik çevrelerde yaşayan bireylerin umutları ve bu umutları etkileyen faktörler araştırılabilir.

Özellikle ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde gerçek umut ve sahte umut konusu araştırılabilir.

Kaynaklar

Akman, Y. ve Korkut, F. (1993). Umut ölçeği üzerine bir çalışma. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi***,** Sayı *9*, 193-202.

Allen, B.P. (2000). *Personality theories development growth and diversity* (3rd ed.), Chapter 4. Boston : Ally & Bacon

Arnett, J.J. (2000). Emerging adulthood. *American Psychologist*, 55*(5*), 469-480.

Aslan,Ö., Sekmen, K., Kömürcü, Ş. ve Özet, A. (2007). Kanserli hastalarda umut *C.U. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 11* (2), 18-24.

Atik,G. ve Kemer, G. (2009). Çocuklarda umut ölçeği'nin psikometrik özellikleri: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İlköğretim Online,* 8(2), 379-390. [Online]: http://ilkogretim-online.org.tr

Bailey, T. C. and Snyder, C. R. (2007). Satisfaction with life and hope: a look at age and marital status. *The Psychological Record*, 57, 233-240.

Barlow, P. J. (2002). *The measurement of optimism and hope in relation to college student retention and academic success.* Unpublished doctoral dissertation, Iowa State University, Iowa.

Bloch, E. (2007). *Umut ilkesi, cilt 1* (Çev. T. Bora). İstanbul: İletişim.

Denizli, S. (2004). *The role of hope and study skills in predicting test anxiety levels of university students.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Durak, A. ve Palabıyıkoğlu, R. (1993). Beck Umutsuzluk Ölçeği geçerlilik çalışması. *Kriz Dergisi, 2(2),* 311-319.

Eccles, J. S.(1987). Gender roles and women's achievement-related desicions. *Psychology of Women Quarterly, 11*,135-172.

Edwards, L.M. (2009). Hope. In S. J. Lopez (Ed.). *The encyclopedia of positive psychology* (487-491). West Sussex, United Kingdom : Willey-Blackwell.

Erikson, E.H. (1982). *Childhood and society*. Granada : Triad.

Erkuş, A. (2009). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci* (2. basım). Ankara: Seçkin.

Feldman, D. B. and Snyder, C. R. (2005). Hope and the meaningful life: theorical and emprical associations between goal-directed thinking and life meaning. *Journal of Social and Clinical Psychology, 24* (3), 401-421.

Folkman, S. (2010). Stres, coping and hope. *Psycho-Oncology 19*, 901-908.

Frankl, V. E. (2000). *İnsanın anlam arayışı* (7.basım). (çev. S. Budak). Ankara: Öteki.

Grewal, . K. P. & Porter, J. E. (2007). Hope theory: A framework for understanding suicidal action. Death Studies, 31(2), 131-154.

Hall, C. S. and Lindzey, G. (1985). *Introduction to theories of personality*. New York: John Wiley & Sons.

Hinds, P. S. (2004). The hopes and wishes of adolescents with cancer and the nursing care that helps. *Oncology Nursing Forum, 31(*5), 927-934.

Irving, L. M., Snyder, C. R., Cheavens, J., Gravel, L., Hanke, J., Hillberg, P. & Nelson, N. (2004). The relationships between hope and outcomes at pretreatment, beginning and later phases of psychotherapy. *Journal of Psychotherapy Integration, 14*(4), 419-443.

Lask, T. M. (2008). *First generation students: stories of hope and resilience*. Unpublished doctoral dissertation, University of Northern Colorado, Colorado.

Mengi, S. (2011). *Ortaöğretim 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin sosyal destek ve özyeterlik düzeylerinin okula bağlılıkları ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. Ed. S. Turan), Ankara: Nobel Yayınları.

Moulden, H. M. and Marshall, W. L. (2005). Hope in the treatment of sexual offenders: The potential application of hope theory. *Psychology, Crime & Law, 11*(3), 329- 342.

Mosak, H.H. (2005). Adlerian psychotherapy. In R. J. Corsini and D.Wedding (Eds.),*Current psychotherapies* (7th ed.), (53-95). Toronto, Canada : Thomson/Brooks/Cole.

Orlich, K., A (2004). *The relationship between hope, appraisal, and coping: student differences in response to subject differences in response to seubject matter and exam format*. Unpublished doctoral dissertation, Wayne State University, Detroit, Michigan

Pajares, F.(2004). *Albert bandura: biographical sketch*. http://des.emory.edu/mfp/bandurabio.html adresinden 12 Temmuz 2011 tarihinde erişilmiştir.

Rivers, M. B. (2011). *Situated hope: understanding teacher educators' notions of hope*. Unpublished doctoral dissertation, Arizona State University, Metro Phoenix, Arizona.

Roberts, B. W. & Robins, R. W. (2000). Broad dispositions, broad aspirations: The intersection of personality traits and major life goals. *Personality and Social Psychology Bulletin, 26*, 1284- 1296.

Sarıçam, H. ve Akın, A. (2013). Bütünleyici umut ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (15), 291-308. ISSN: 1308–9196

Shulman, S. and Nurmi, J. E.(2010). Understanding emerging adulthood from a goalsetting perspective. In S. Shulman and J.E. Nurmi (Eds.), *The role of goals in navigating individual lives during emerging adulthood. New Directions for Child and Adolescent Development, 130*, 1–11.

Snyder, C. R. (1995). Conceptualizing, measuring and nurturing hope. *Journal of Counseling & Development, 73*, 355-360.

Snyder, C. R. (2000a). Hypothesis: there is hope. In C.R. Snyder (Ed.), *Handbook of hope theory, measures and applications* (3-18). San Diego: Academic Press.

Snyder, C. R. (2000b). Genesis: the birth and growth of hope. In C.R. Snyder (Edt.), *Handbook of hope: Theory, measures and applications*. (5-36), San Diego: Academic Press.

Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry, 13*(4), 249–275.

Snyder, C. R. (2005). Teaching: The lessons of hope. *Journal of Social and Clinical Psychology, 24* (1), 72-84.

Snyder, C.R., Cheavens, J. and Sympson, S.C. (1997). Hope: an individual motive for social commerce. *Group Dynamics: Theory, Research and Practice, 1*(2), 107-118.

Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T.,Yoshinobu, L., Gibb, J., Langelle, C. & Harney, P. (1991). The will and ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology, 60 (*4), 570-585

Snyder, C. R., Ilardi, S. S., Cheavens, J., Michael, S. T., Yamhure, L. and Sympson, S.(2000). The role of hope in cognitive behavior therapies. *Cognitive Therapy and Research*, 24, 747-762.

Snyder, C. R., LaPointe, A. B., Crowson, J. J., Jr. and Early, S. (1998). Preferences of highand low-hope people for self-referential input. *Cognition & Emotion, 12* (6), 807–823.

Snyder, C. R, Rand, K. L., King, E. A., Feldman, D. B. and Woodward, J. T. (2002). False hope. *Journal of Clinical Psychology, 58* (9), 1003-1022.

Staats, S. and Stassen, M. A. (1985). Hope : An affective cognition. *Social Indicators Research, 17,* 235–242.

Steen, J. H. (2004). *Measuring the efficacy of the Snyder hope theory as an intervention with an inpatient population.* Unpublished doctoral dissertation, University of Mississippi, Lafayette, Mississippi.

Tarhan, S., Bacanlı, H., Dombaycı, M.A. ve Demir, M. (2011). Quadruple thinking: hopeful thinking. *Procedia Social and Behavioral Sciences,* 12, 568–576. (Indexed by Science Direct & Scopus)

Tarhan, S. (2012). *Umudun özyeterlik, algılanan sosyal destek ve kişilik özelliklerinden yordanması.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tetley, J. (2010). *An investigation of self-authorship, hope, and meaning in life among second-year college students*. Unpublished doctoral dissertation, The George Washington University, Washington.

Ünsar, S, Sadırlı, S, K., Demir, M, Zafer, R ve Erol, Ö. (2009). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri ve etkileyen etmenler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 1* (1), 17-29.

Woodbury, C. A.J. (1997). *The relationship of anxiety, locus of control and hope to career indecision of african american students.* Dissertation Abstracts International. (UMI No: 9911357)

Wrobleski, K. K. and Snyder, C. R. (2005). Hopeful thinking in older aduls: Back to the future. *Experimental Aging Research,* 31, 217-233.

Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8 basım). Ankara: Seçkin.

Zournazi, M. (2004). *Umut değişim için yeni felsefeler* (çev. U. Abacı). İstanbul: Literatür.

Yazarlar

Yrd. Doç. Dr. Sinem Tarhan. Lisans ve yüksek lisansını Hacettepe Üniversitesi PDR, doktorasını Gazi Üniversitesi PDR Bölümünde tamamladı. MEB merkez ve taşra teşkilatında görev yaptı, ulusal ve uluslararası projelerde çalıştı. Halen Bartın Üniversitesi RPD anabilim dalında görev yapmaktadır. İlgi alanları: Pozitif psikoloji, umut, mesleki rehberlik, beden imajı ve toplumsal cinsiyet.

Prof. Dr. Hasan Bacanlı. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü mezunu. Selçuk, Gazi, Yıldız Teknik üniversitelerinde çalıştı. MEB TTK üyeliği yaptı. Ohio State Üniversitesinde misafir öğretim elemanı olarak bulundu. Çeşitli ulusal ve uluslararası makale ve bildirileri ile mesleki dernek üyelikleri bulunmaktadır. Eğitim Psikolojisi'nin yanı sıra 7 kitabı yayınlanmıştır. Halen Üsküdar Üniversitesi'nde İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dekanı olarak görev yapmaktadır. İlgi alanları: Benlik ve kişilik üzerine sosyal ve kültürel etkiler, düşünme eğitimi, değer eğitimi.

İletişim

Yrd. Doç. Dr. Sinem Tarhan. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD, Bartın. tarhansinem@gmail.com.

Prof.Dr. Hasan Bacanlı. Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Altunizade Mh. Haluk Türksoy Sk. No:14 PK:34662 Üsküdar / İstanbul / Türkiye. hasan.bacanli@gmail.com.

Extended Abstract

Purpose and Significance. Snyder (2002) defines hope as a pathway of thinking to desired goals, in which individuals see themselves as capable of producing the pathways to desired goals and activating these pathways and explains hope with three components which are goals, pathways thinking and agency thinking. According to the hope model, if individuals do not have pathways for their goals and activities to experience these pathways, their hope will not be activated. In addition, neither activity nor alternative pathway alone is enough to create hope. For an individual going after a certain goal, creating a realistic alternative pathways idea and applying these ideas with self-confidence is important (Snyder, 1995; Woodbury, 1997). People with high levels of hope, set goals, make realistic plans to reach these goals and believe in their competencies (Moulden and Marshall, 2005). Besides, they know themselves better, use internal and external motivational sources actively; and thus, continue the agency thinking throughout the process of reaching their goals (Snyder et al., 2000; Wrobleski and Snyder, 2005).

Methodology. The study was designed as a qualitative research. The reason for choosing qualitative research design in the study was because the aim was to carry out the study focusing on the meaning of the concept of hope and understanding it. In this context, the study aimed at revealing and interpreting how primary, secondary, high school and undergraduate students define/explain the concept of hope. In addition, the study aimed at determining what students think about hope depending on their gender, birth order, monthly income of the family, self-efficacy beliefs, perceived social support and their personal characteristics.

The study was carried out with two different study groups. The first group was determined using convenience sampling method based on easy access to the group and voluntary participation in the study in order to reveal how hope is defined by people of different age groups. For this group, considering their development periods, primary school 4th graders, secondary school 8th graders, high school 10th and 11th graders and undergraduate 3rd graders were chosen. The first study group included three primary school, three secondary school and three high schools (general high school, girls' vocational high school and Anatolian high school) from different socio-economic levels in three different central district of Ankara and undergraduate students from three departments admitted with different entrance scores (verbal score, equal weight score and numerical score) in the Faculty of Education at Gazi University during 2011-2012 academic year. Of the 476 students involved in the study group of this study, 112 (24%) were primary school 4th grade students, whilst 93 of them (20%) were secondary school 8th grade students, 173 (36%) were high school 10th and 11th graders and 98 of them (20%) were undergraduate students studying the 3rd grade.

A second study group was formed to find out what undergraduate students think about hope depending on their gender, birth order, monthly income of the family, self-efficacy beliefs, perceived social support and their personal characteristics. To this end, criterion sampling, one of the purposive sampling methods, was used in determining the second study group. Purposive sampling enables in-depth study of cases that are believed to have rich information. In the study, the educational level, grade and Dispositional Hope Scale (DHS) score were used as the criteria. According to educational level and grade criteria, the students studying in the 3rd grade at Gazi University were chosen by the researcher. Among these students, the Dispositional Hope Scale was administered to 102 voluntary students and two sub-groups were determined by dividing them: 8 students with the highest hope level and 7 students with the lowest hope level. In addition, apart from the study group, another group of 9

people including both people with high hope levels and low hope levels was created to make a pre-study.

In the study, as data collection instruments were writing composition technique and focus group interviews were used. To determine how hope is defined and perceived by individuals at different developmental levels and ages, students studying at primary school, secondary school, high school and at university were asked to write a composition on "hope".

In the study, "What are the concepts that come to your mind when the word "hope" is mentioned?" was asked. Demographic information on the gender, age, socio-economic level and birth order of the university students in the study were collected through personal information form developed by the researcher. To find out the individuals with high and low levels of hope for focus group interviews, Dispositional Hope Scale (Snyder, 1991) was used. Before the focus group meetings, the literature on hope was reviewed by the researcher and open-ended questions identifying the content and flow of focus group meeting were prepared. To determine whether the questions are comprehensible and appropriate, a preliminary study was carried out with a group of 9 people with high and low levels of hope; and the content and meaning of the questions were evaluated by two academicians studying in the field of Psychological Counseling and Guidance. Based on the results of preliminary study and expert opinions, necessary revisions were made and questions were finalized.

Analysis of Data

Analysis of Compositions. The data collected through compositions written as an answer to: "What are the concepts that come to your mind when the word "hope" is mentioned?" were analyzed through content analysis. In this scope, the researcher worked to define and explain the compositions written in terms of the concept of hope. In coding the data, which is the first step of the content analysis in the study, the researcher accepted the sentences in the compositions as a meaningful whole and identified the words or word groups related to hope. In identifying the words or word groups related to hope, the studies and definitions related to hope were based on and in addition, opinions of two academicians studying in the field of Psychological Counselling and Guidance were taken. After the words or word groups related to hope were coded by the researcher, a code list was made. The similarities and differences in the code list were identified and accordingly, themes that combine the codes related to each other were identified. At this stage, again expert opinion was taken to examine and control the efficacy of the themes and whether the data was organized effectively. Based on expert opinion, it was decided to separately identify themes according to grade level.

To ensure the reliability of the research, the same text was coded twice by the researcher at different times and in both codings, expert opinions were taken from two experts in the field. It was found that the codings were consistent. And to ensure the validity of the research, no samples were taken among the compositions but all the sentences in the texts were analyzed.

Analysis of Focus Group Interviews. In analyzing the qualitative data collected through focus group interviews, at first, the voice and camera recordings were listened and watched twice after the interviews, and these recordings were decoded into writing. And in the second step, these data were evaluated via descriptive analysis method. Based on the variables of the research and the literature related to the concept of hope, a framework was created for data analysis. The themes were organized according to the research questions, and to reflect individuals' opinions, direct quotations were included and they were interpreted by the researcher based on the literature. To secure the identity

information of the students in the study, the codings were made under different names only considering the gender.

Results: According to students in the 4th grade, the word hope involved such feelings as happiness, joy and excitement, positive and nice thoughts for future that empower us, one's belief in something that enables him/her to struggle with difficulties without giving up, his/her wishes and expectations about it. The concept also had a religious dimension which was stated as praying. As for 8th grade students, hope was dreams and positive expectations for future. In addition, it was a feeling covering the belief and willingness for something to happen, the effort spent for it as well as the love and trust. And for 10th and 11th grade students, the word hope meant happiness, optimism, a feeling that encourages and erases the feelings of hopelessness and desperation, thinking, being aware, setting goals, being full of the willingness to work and succeed, to succeed, to be patient while realizing the hope, believing by heart, being determined, not giving up and and to have positive ideas for future. Positive ideas for future were expressed as passing the class, taking a certificate of merit, succeeding the university entrance exam, having a good job, getting married and having children and being a source of pride for parents. Hope was also defined as the strength of struggling with difficulties, the reason for living and self-confidence. And among university students, hope was seen as a characteristics of human and life itself. It was combined with future expectations such as being healthy, having a family and being good in one's profession. In addition to being considered as the source of dreams, it was defined as setting targets and struggling to reach the target. It was expressed as positive thinking, making plans, not giving up against difficulties and always working for better. In addition to believing in God and praying, the importance of hope in turning abstract thoughts into concrete was emphasized.

In addition, it was found that rather than the sex of the individuals, it is the gender roles given by the society that effect people's hopes, that high self-efficacy feelings effect hope positively, students with high scores from DHS in essence get support from themselves when it comes to being hopeful, that the outstanding positive characteristics of these people were that they were decisive, rational, calm, have a sense of responsibility, self-assessing and working to improve themselves, planned, funny and social. It can be said that in individuals' definition of hope, cognitive issues were emphasized more and it included positive expectations for future, gave meaning to life, that it was important to set objectives with high possibility to realize, hoping was not a passive expectation, that spending effort was necessary to reach the goals, and it was important to continue spending effort against difficulties.

Discussion and Conclusion. When the results of focus group interviews and compositions were evaluated together, it is possible to list the opinions of the participants about hope as follows:

a. Positive feelings and opinions for future
b. Setting goals
c. Spending effort
d. Believing (both a belief that the hope will come true and a religious belief) and willing
e. One's positive feelings and ideas for himself/herself.

The results of this study, which aimed at defining hope, have similar characteristics with Snyder's hope model. Suggestions were made for teachers and researchers based on the findings.